

Klara Otorepec

hooks, bell: Naša pozicija: Razred je pomemben.

Ljubljana: Sophia, 2019.

224 strani (ISBN 978-961-7003-42-0), 18 EUR

V času, ko je »modno govoriti o rasi ali spolu« (str. vii), ne preseneča, da se tudi slovenske založbe vse bolj odločajo za prevode del znamenitih in že dolgo uveljavljenih feminističnih avtoric. Mednje nedvomno sodi ameriška pesnica, feministična teoretičarka in aktivistka bell hooks, ki je s svojimi deli temeljno zaznamovala feminizem drugega vala. Prek svojega dolgoletnega družbenega delovanja in pisanja je svoj kritični pristop razvila v metodologijo, ki jo danes poznamo pod imenom intersekcionalnost in ki upošteva preplet seksizma, rasizma in razrednosti, ki podpirajo kapitalistični »beli« patriarhat. Pri tem je ključnega pomena njena pozicija črnske ženske, prek katere naslavlja tako strukturni rasizem v družbi kot manko naslavljanja rasnih razlikovanj in diskriminacije znotraj samega feminističnega gibanja. Njena dela zaznamuje edinstven slog pisanja, v katerem s povezovanjem lastnih izkustev in vizijo emancipacijske politike širšemu bralstvu na dostopen in razumljiv način presprašuje pogosto zamolčane družbene probleme.

V zbirki esejev *Naša pozicija: Razred je pomemben*, ki je izšla v prevodu Mojce Dobnikar in s spremno besedo Marine Gržinić, se bell hooks loti naslavljanja najbolj pereče in hkrati najbolj zamolčane strukturne neenakosti: razreda. Razmisleka se loti na način, ki je edini možen, če želimo o razredu resno spregovoriti – tako da prek avtoetnografskih motivov kritično ovrednoti in premisli lastno razredno pozicioniranost v svetu. Takšen pristop ji omogoči, da na razumljiv, a izredno kritičen način predstavi teoretsko kompleksno analizo razredne neenakosti, hkrati pa z njim ponudi tudi metodološko orodje, ki je predpogoj za razumevanje in posledično spreminjanje sveta okoli sebe. Med teorijo in prakso za bell hooks namreč ni praznega prostora. S tem ko iz sebe naredi objekt analize in opiše lastni proces razrednega ozaveščanja, ki je vpet v obdobje (ameriških) političnih, ekonomskih in družbenih sprememb od konca druge svetovne vojne do prehoda v novo tisočletje, pokaže, kako lahko šele prek lastne pozicije začnemo zares razumeti razredna in druga oblastna razmerja. Radikalnost takšne metodologije je nujna, saj se nam razredne neenakosti neprestano izmikajo in maskirajo kot rasne ali spolne neenakosti. Razred prav tako ni določen zgolj z višino individualnega dohodka in dostopnostjo do proizvodnih sredstev. Kot poudari Rita Mae Brown v svojem eseju *The Last Straw* (1974), ki ga povzema hooks, je »razred [...] veliko več kot Marxova definicija odnosa do proizvodjalnih sredstev. Razred vključuje tudi tvoje vedenje, tvoje temeljne domneve, kakšnega vedenja so te učili, kaj pričakuješ od sebe in drugih, tvoje pojmovanje prihodnosti, kako razumeš probleme in jih rešuješ, kako razmišljaš, čutiš, deluješ« (str. 115). Zato je samorazkrivanje lastne pozicije izredno naporen proces, še posebej če ga preči intersekcija spol – rasa – razred, v kateri zavzemamo pozicije z manj družbene moči znotraj teh kategorij. To priznava tudi sama bell hooks, ko pove,

da je njen premik iz delavskega razreda v t. i. svet blaginje proizvedel številne protislovne občutke tako v njej sami kot v njenih bližnjih. Spregovoriti o razrednih razlikah kot črnka-ženska-delavka namreč pomeni zamajati rasno solidarnost in s tem iluzorno predstavo o tem, da rasizem na vse vpliva enako, hkrati pa nasprotovanje razrednemu zatiranju izzove strah, da bomo tudi sami postali revni. bell hooks kljub temu vztraja pri svoji metodologiji »Eden od načinov izražanja spoštovanja do tega sveta delavskega razreda je bilo pisanje o njem na način, ki bi bolj avtentično osvetlil našo realnost. Čutila sem, da bi s pisanjem o konstruktivnih vrednotah in prepričanjih tega sveta lahko sprožila prespraševanje stereotipov. Obenem nisem hotela postati ena izmed akademskih ljudi, ki izhajajo iz delavskega razreda in nostalgичno fetišizirajo to izkušnjo, zato sem pisala tudi negativnih izkušnjah« (str. 164).

Svoje teorije in pisanega jezika ne vidi kot objektivne forme poročanja nepristranske opazovalke niti kot abstraktno razmišljanje privilegiranega in ekskluzivnega akademskega prostora, temveč kot prakso osvoboditve. To simbolizira tudi njen psevdonim, ki si ga je ob prehodu v akademski svet in z njim v višji družbeni razred nadela po imenu svoje babice. Izbor imena nakazuje na pomembnost sveta, iz katerega izhaja pri raziskovanju lastnih razrednih vrednot in političnih prepričanj, ter zavezanost temu, da svoj izbrani glas uporablja za artikulacijo utišanih in prezrtih družbenih glasov. Njeno raziskovanje lastne pozicije nas v prvih štirih poglavjih obravnavanega dela najprej popelje skozi njeno otroštvo in odrasčanje v revni družini na segregiranem ameriškem jugu v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Njena izkušnja z revščino je posredna, saj odrasča v skupnosti, ki prek skromnosti, vzajemne pomoči in religioznega vzgajanja o spoštovanju revnih blaži učinke kapitalističnega sistema. Sočasno v patriarhalnem domačem okolju spoznava pomen ženske ekonomske neodvisnosti, zato svoje moči usmeri v študijske napore, ki obljublajo možnost spremembe družbene pozicije. Ob prihodu na prestižno univerzo Stanford v sedemdesetih letih, kjer se sreča z belsko in črnsko elito, resnično spozna pomen razreda – ugotovi ne le, da je revščina izvor sramu, temveč tudi strahu in sovraštva, da rasa ni vir solidarnosti in da je akademski prostor pridržan le za tiste, ki so se pripravljene asimilirati v vedenjski in miselni kod srednjega in višjega razreda. Ob zaključku njenega izobraževanja se v družbi že povsem uveljavi predstava o revnih kot plenilcih, ki jo napaja ameriški mit o uspehu s trdim delom. Revščina tako postane dojeta kot posledica zavestne izbire ne-dela, ne pa strukturnih neenakosti plenilskega kapitalističnega sistema, in občutek solidarnosti zamenja strah za lastno ekonomsko blaginjo. Sodobna skupna obsedenost revnih in bogatih s potrošnjo pomaga ohranjati napačno predstavo, da je družba brezrazredna, saj imamo revni in bogati enake želje, vključno z željo po moči nad drugimi. Pri tem imajo po bell hooks ključno vlogo množični mediji in cenzura javnega govora o denarju, ki bi omogočila občutek ekonomske odgovornosti do drugih ljudi: »Veliko siromašnih ljudi po svetu množični mediji zapeljejo v prevzemanje ideološkega mišljenja in vrednot vladajočih razredov. Na ideološki ravni se v vsakdanjem življenju pridružijo bogatim pri varovanju razrednih interesov premožnih« (str. 85).

Svet hedonističnega potrošništva v nadaljnjih poglavjih razdela skozi prizmo rasizma reformističnega feminizma, položaja revnih belcev v odnosu do temnopoltih revnih,

skozi kritiko gentrifikacije in medijske socializacije v prid bogatim ter z vidika razmaha problema mamil med mladimi. Tukaj se pojavi tudi težava knjige, saj se začetne osnovne teze začnejo ponavljati ter se porazgubijo v številnih pavšalnih in poenostavljenih trditvah, ki namesto v politični pristop k spremembi družbe prej vodijo v moralizem. Njeni opisi razrednega sramu, rasnega kapitalizma in kulture pohlepa so resda nazorno predstavljeni vidiki kapitalističnega reda, vendar jim umanjka kompleksnejša teoretska analiza, katere ne morejo nadomestiti anekdote in primeri iz njenega življenja. Prav tako umanjka podrobnejša razdelava pojmov, s katerimi operira v knjigi – konceptualizacija razreda je pogosto omejena zgolj na govor o denarju, ne pa tudi na vprašanje lastnine in produkcijskih sredstev oziroma izvora bogastva in revščine; rasa je razumljena tipično ameriško, torej kot naravna danost; njena spodbuda k solidarnosti premožnejših z manj premožnimi ostane v okviru obstoječega sistema, namesto da bi zahtevala sistemsko porazdelitev dobrin in reproduktivnega dela.

Njena trditev o tem, da je danes ključni problem revnih (in tudi drugih razredov) pomanjkanje lastne razredne zavesti, »ki bi jih ščitila pred sprejemanjem ideje, da njihovo vrednost določajo materialne dobrine« (str. 141–142), se pojavi na več mestih. To nakazuje, da gre pri zbirki esejev *Naša pozicija: Razred je pomemben* za poskus obuditve feminističnega etosa prebujanja zavesti iz sedemdesetih let, ki je stavila na aktivacijo posameznikove revolucionarne zavesti prek ozaveščanja o družbenih neenakostih. Ozaveščenost žal še ne pomeni organiziranega razrednega boja; in bell hooks tudi sama večinoma ponuja rešitve, ki so bolj lokalizirani upori kapitalističnemu sistemu kot pa poskus temeljnega preobrata. Toda pomembnejši učinek njenih esejev je, kot v spremni besedi opozarja Marina Gržinić, poziv k »osebni in državni odgovornosti – gre za poskus dekolonizacije uma zatiranih« (Gržinić, str. 193). Prek izpraševanja teoretskih predpostavk lastnih izkušenj in prikazovanja možnosti lastne preobrazbe se bori za ponovno vzpostavitev politike kot upravljanja skupnih zadev v korist skupnosti, obenem pa na poti do tega cilja bralstvu ponudi upanje, da je moč »živeti kljub razredni segregaciji – se proti njej boriti z dajanjem vrednosti življenju, ne životarjenju« (Gržinić, str. 205).